

MOGUĆNOSTI I PRIJETNJE RAZVOJA TURIZMA U ZAŠTIĆENIM PLANINSKIM PODRUČJIMA HRVATSKE

Čarija, Antonia

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:570151>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-24**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**MOGUĆNOSTI I PRIJETNJE RAZVOJA
TURIZMA U ZAŠTIĆENIM PLANINSKIM
PODRUČJIMA HRVATSKE**

**Mentor:
Prof. dr. sc. Lidija Petrić**

**Student:
Antonia Čarija**

Split, rujan, 2019.

SADRŽAJ:

1. UVOD	4
1.1 Definiranje problema istraživanja	5
1.2. Ciljevi rada	5
1.3. Metode rada.....	5
1.4. Struktura rada	6
2. POJAM I VRSTE ZAŠTIĆENIH PODRUČJA	7
2.1. Pojam zaštićenih područja	7
2.2. Vrste zaštićenih područja.....	7
2.3. Zaštićena područja u Hrvatskoj	9
2.4. Zaštićena planinska područja u svijetu	12
2.4.1. Nacionalni park <i>Great Smoky Mountains</i> - SAD	15
2.4.2. Švicarske Alpe <i>Jungfrau-Aletsch</i>	16
2.5. Zaštićena planinska područja u Hrvatskoj	17
2.5.1. Nacionalni park Sjeverni Velebit	18
2.5.2. Nacionalni park Paklenica	19
2.5.3. Nacionalni park Risnjak.....	20
2.5.4. Park prirode Velebit	21
2.5.5. Park prirode Papuk	22
2.5.6. Park prirode Medvednica	23
2.5.7. Park prirode Žumberak	24
2.5.8. Park prirode Učka.....	24
2.5.9. Park prirode Biokovo.....	25
3. VEZA TURIZMA I ZAŠTIĆENIH PLANINSKIH PODRUČJA.....	27
4. RAZVOJ TURIZMA U ZAŠTIĆENIM PLANINSKIM PODRUČJIMA U SVIJETU I HRVATSKOJ	28
4.1. Razvoj turizma u zaštićenim planinskim područjima u svijetu	29
4.2. Razvoj turizma u zaštićenim planinskim područjima u Hrvatskoj	31
4.3. Aktualna turistička ponuda zaštićenih planinskih područja u Hrvatskoj	32
4.3.1. Turistička ponuda Nacionalnog parka Paklenica	32
4.3.2. Turistička ponuda parka prirode Medvednica	33

5. ANALIZA INSTITUCIONALNO-ZAKONODAVNE OSNOVE	34
5.1. Proglašavanje zaštićenih područja	34
5.2. Upravljanje zaštićenim područjima.....	34
5.3. Provođenje zaštite u zaštićenim područjima	35
6. UPRAVLJANJE ZAŠTIĆENIM PLANINSKIM PODRUČJIMA U RH	
.....	37
6.1. Preporuke za razvoj turizma u zaštićenim planinskim područjima Hrvatske	37
6.2. Zaštita planinskih područja	37
6.3. Turistička ponuda u zaštićenim planinskim područjima	38
7. ZAKLJUČAK.....	40
LITERATURA	41
PRILOZI	42
SAŽETAK	44

1. UVOD

Uz suvremeni stil života korištenje slobodnog vremena za boravak u prirodi postaje sve poželjnija aktivnost, pa tako i u području turizma. Turistički posjeti motivirani prirodom i prirodnim osobitostima uglavnom su usmjereni na posjećivanje Nacionalnih parkova i Parkova prirode jedne destinacije, a koji time postaju turistička atrakcija, vrijedan izvor prihoda, te nositelji svih prednosti i nedostataka rasta i razvoja turizma na nekom području.

Razvoj turizma za svako područje nosi specifične posljedice, no u zaštićenim područjima postoji rizik nepovratne devastacije prirode i/ili određenih primjeraka flore ili faune. Međutim, iako postoje brojni rizici kontinuirane turističke aktivnosti na ovakvim područjima, činjenica jest da je moguće postići ravnotežu između troškova i koristi, ako se zaštićenim prostorom upravlja planirano i održivo.

Zaštićena planinska područja u Hrvatskoj još uvijek su nedovoljno turistički valorizirana i daleko su od ispunjenja svog turističkog potencijala. S obzirom na mogućnosti razvoja koje pružaju, ovakva zaštićena područja treba adekvatnije pozicionirati na turističkom tržištu, kako bi se ostvarila korist za sve dionike, te kako bi se koristi od turističke aktivnosti usmjerila dodatnoj i naprednijoj prezervaciji zaštićenog područja, a koja će se potom odraziti na mogućnost dugoročnog razvoja održivog turizma na zaštićenom prostoru.

1.1 Definiranje problema istraživanja

Zaštićena planinska područja kao turistička atrakcija zahjevaju dodatan razvoj, no uz slabo definiran zakonski okvir, turistički razvoj nosi rizik devastacije okoliša i ugroze biljnih i životinjskih vrsta koje u njemu žive.

Zaštićena planinska područja ostvaruju neusporedivo mali broj turističkih posjeta u odnosu na najposjećenije parkove u Hrvatskoj, čemu je uzrok nedostatak sadržaja koji bi privukao više posjetitelja. Ova područja imaju izniman turistički potencijal, no još uvijek su nedovoljno valorizirana kao proizvod hrvatskog turizma.

Problematika ovog rada traži odgovor na pitanje kako dugoročno razvijati turizam u Zaštićenim planinskim područjima, te kako postići ravnotežu između maksimalne koristi od turizma u zaštićenom prostoru i minimalnih šteta koje iz takvih aktivnosti moraju proizići.

1.2. Ciljevi rada

Cilj ovog rada je istražiti rizike koje turizam generira na primjeru planinskih Nacionalnih parkova i Parkova prirode Republike Hrvatske, te definirati potencijale turističke valorizacije planinskih parkova kao i način na koji se može postići dugoročna održivost uz istovremenu korist od turističkih posjeta za parkove i obližnje im destinacije.

1.3. Metode rada

Metode rada koje će se koristiti u ovom završnom radu su:

- a) Analitička metoda kojom se raščlanjuju složene misaone tvorevine na njihove jednostavnije dijelove,
- b) Induktivna metoda koja je sustavna primjena induktivnog načina zaključivanja kojim se na temelju analize pojedinačnih činjenica dolazi do zaključka o općem sudu, od zapažanja konkretnih pojedinačnih slučajeva dolazi do općih zaključaka,
- c) Deduktivna metoda je sustavna primjena deduktivnog načina zaključivanja u kojemu se iz općih sudova izvode posebni i pojedinačni zaključci,
- d) Metoda deskripcije koja je postupak opisivanja predmeta i

f) Komparativna metoda koja je postupak utvrđivanja sličnosti i razlika između srodnih stvari, predmeta ili pojava.¹

1.4. Struktura rada

Rad je strukturno podijeljen na sedam cjelina, uključujući uvodni dio i zaključak.

U prvom, uvodnom dijelu, definiran je problem istraživanja kojim se objašnjava problematika rada koja će se rješavati, objašnjavaju se ciljevi rada i njegovi ishodi, te metode kojima će se analizirati problematika i kojima će se postići ishodi definirani ciljevima rada.

U drugom dijelu rada teorijski se razrađuje pojam i vrste zaštićenih područja, te se svako zaštićeno područje u Hrvatskoj analizira kroz opće karakteristike, a u trećem dijelu objašnjava se veza turizma sa zaštićenim planinskim područjima.

U četvrtom dijelu rada govori se o razvoju turizma u zaštićenim planinskim područjima na globalnoj i nacionalnoj razini, a u petom dijelu analizira se institucionalno-zakonodavna osnova koja se direktno odnosi na zaštićena područja.

U šestom dijelu rada objašnjava se adekvatno upravljanje zaštićenim planinskim područjima u Republici Hrvatskoj, potencijalne strategije i okvir za održivo i kvalitetno upravljanje hrvatskim planinskim nacionalnim parkovima i parkovima prirode, te naposljetku zaključak koji se izvodi iz svih prethodnih poglavlja.

¹ UNIZD, Metode znanstvenih istraživanja

http://www.unizd.hr/portals/4/nastavni_mat/1_godina/metodologija/metode_znanstvenih_istrazivanja.pdf
2.8.2019.

2. POJAM I VRSTE ZAŠTIĆENIH PODRUČJA

2.1. Pojam zaštićenih područja

Zakon o zaštiti prirode Republike Hrvatske (NN 9/54) zaštićeno područje definira kao:

„Geografski jasno određen prostor koji je namijenjen zaštiti prirode i kojim se upravlja radi dugoročnog očuvanja prirode i pratećih usluga ekološkog sustava.“²

Međunarodna unija za očuvanje prirode (IUCN) definira zaštićeno područje kao:

„Jasno definirano područje koje je priznato sa svrhom i kojim se upravlja s ciljem trajnog očuvanja cjelokupne prirode, usluga ekosustava koje ono osigurava te pripadajućih kulturnih vrijednosti, na zakonski ili drugi učinkoviti način.“³

2.2. Vrste zaštićenih područja

Zakon o zaštiti prirode Republike Hrvatske (NN 111/1) zaštićena područja razvrstava u devet kategorija poredanih po stupnju zaštite:

- 1) Strogi rezervat,
- 2) Nacionalni park,
- 3) Posebni rezervat,
- 4) Park prirode,
- 5) Regionalni park,
- 6) Spomenik prirode,
- 7) Značajni krajobraz,
- 8) Park-šuma i
- 9) Spomenik parkovne arhitekture.⁴

Kategorizacija prema IUCN-u iz 2008. godine vodi se ciljevima upravljanja zaštićenim područjem, odnosno područja se razvrstava prema načinu kojim se u budućnosti namjerava djelovati na tom prostoru.

² Zakon o zaštiti prirode RH <https://www.zakon.hr/z/403/Zakon-o-zaštiti-prirode> 8.8.2019.

³ Hrvatska agencija za okoliš i prirodu <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/sto-je-zasticeno-podrucje> 8.8.2019.

⁴ Zakon o zaštiti prirode RH <https://www.zakon.hr/z/403/Zakon-o-zaštiti-prirode> 8.8.2019.

Tablica 1: Kategorizacija zaštićenih područja prema IUCN

Iucn kategorija	Naziv kategorije (eng)	Naziv kategorije (hrv)	Definicija
Ia	Strict nature reserve	Strogi rezervat prirode	Kategorija Ia obuhvaća strogo zaštićena područja izdvojena zbog zaštite biološke raznolikosti, i/ili geoloških i geomorfoloških vrijednosti, gdje su posjećivanje, korištenje prostora i drugi utjecaji na prostor strogo kontrolirani i ograničeni. Ova područja mogu služiti kao nezamjenjiva referentna područja za znanstvena istraživanja i monitoring.
Ib	Wilderness area	Područje divljine	Kategorija Ib obuhvaća velika neizmijenjena ili vrlo malo izmijenjena područja očuvane prirode, bez značajnijih i stalnih ljudskih naselja, koja su zaštićena i kojima se upravlja na način da se u potpunosti očuva njihovo izvorno stanje.
II	National park	Nacionalni park	Kategorija II predstavlja velika prirodna ili gotovo prirodna područja izdvojena sa svrhom zaštite cjelokupnih ekosustava, procesa koji se u njima odvijaju i vrsta koje oni podupiru, na način da ona istovremeno pružaju osnovu za okolišno i kulturalno prihvatljive duhovne, znanstvene, edukacijske, rekreativne i posjetiteljske aktivnosti.
III	Natural monument or feature	Prirodni spomenik ili obilježje	Kategorija III zaštićenih područja štiti određenu prirodnu vrijednost, koja može biti reljefni oblik, morska hrid ili špilja, geološka osobitost poput speleološkog objekta ili živa pojava poput primjerice stabla visoke starosti. Ova su područja površinom najčešće mala, no mogu imati velik značaj za posjećivanje.
IV	Habitat/ species management area	Područje upravljanja staništem ili vrstom	Kategorija IV zaštićenih područja namijenjena je zaštititi točno određene vrste ili staništa, i upravljanje njime je usmjereno prema tom cilju. Područja zaštićena u ovoj kategoriji često, iako ne nužno, zahtijevaju provođenje redovitih aktivnih upravljačkih aktivnosti usmjerenih očuvanju vrste ili održavanju staništa.
V	Protected landscape/ seascape	Zaštićeni kopneni/ morski krajobraz	Kategorija V zaštićenih područja obuhvaća ona područja gdje je dugotrajna interakcija čovjeka i prirode proizvela osebujne ekološke, biološke, kulturne i estetske vrijednosti, i gdje je održavanje tog odnosa nužno da bi se ove vrijednosti sačuvale.
VI	Protected area with sustainable use of natural resources	Zaštićeno područje s održivim korištenjem prirodnih resursa	Kategorija VI zaštićenih područja namijenjena je očuvanju ekosustava i staništa, a usporedno s tim i pratećih kulturnih vrijednosti i tradicionalnih načina upravljanja prirodnim resursima. Ta su područja površinom uglavnom velika, njihov veći dio nalazi se u prirodnom stanju, dok se dio koristi na održiv način. Ekstenzivno i ne-industrijalizirano korištenje prirodnih resursa odvija se u skladu s prioritetom zaštite prirode tog područja.

Izvor: Dudley, N (2008.), Guidelines for Applying Protected Area Management Categories, IUCN, Gland, Switzerland

2.3. Zaštićena područja u Hrvatskoj

Zaštićena područja u Hrvatskoj čine 8,54% površine državnog teritorija, odnosno 12,22% kopnenog teritorija i 1,94% teritorijalnog mora, a ima ih ukupno 408. Od ukupno osam nacionalnih parkova, četiri se nalaze u planinskim područjima: Risnjak, Sjeverni Velebit i Paklenica, te šest od deset parkova prirode: Papuk, Medvednica, Žumberak, Učka, Velebit i Biokovo, koji se također nalaze na planinskom području.⁵

Tablica 2: Kategorije zaštićenih područja prema kvantitativnim obilježjima

Kategorija	broj ZP	površina (km ²)	% površine RH
Strogi rezervat	2	24,19	0,03
Nacionalni park	8	979,63	1,11
Posebni rezervat	77	400,11	0,45
Park prirode	11	4320,48	4,90
Regionalni park	2	1025,56	1,16
Spomenik prirode	80	2,27	0,003
Značajni krajobraz	82	1331,28	1,51
Park - šuma	27	29,54	0,03
Spomenik parkovne arhitekture	119	8,36	0,01
Površina zaštićenih područja unutar drugih zaštićenih područja		593,39	0,67
UKUPNO	408	7528,03	8,54

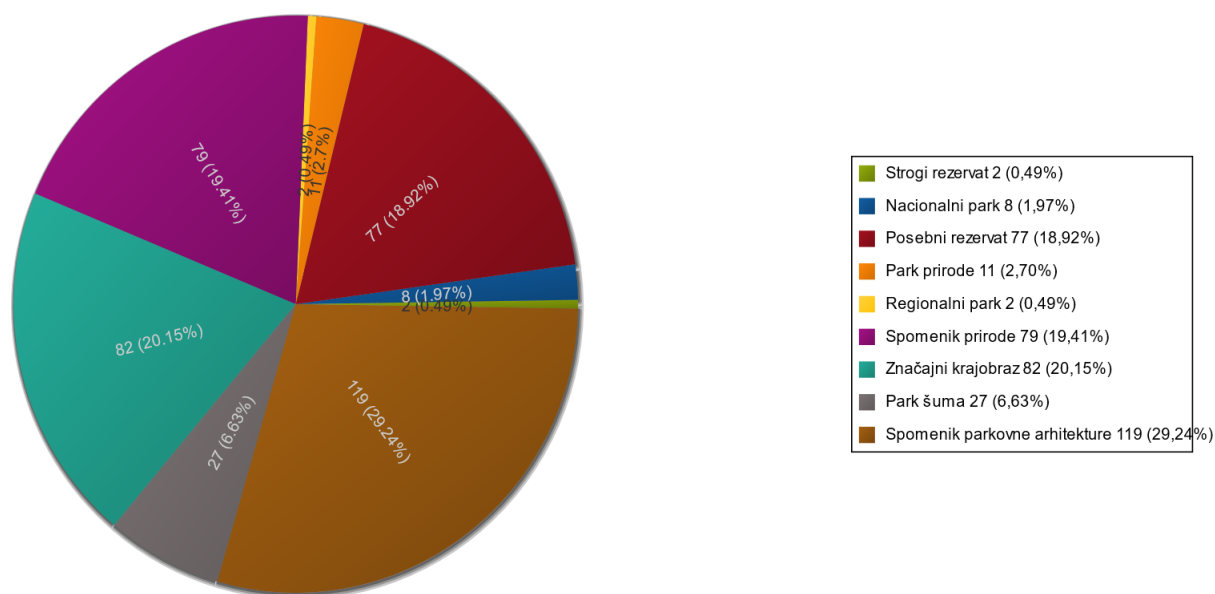
Izvor: HAOP - Izvješće zaključno s 23. studenog 2017.

Najveći udio površine u ukupnom udjelu površine zaštićenih područja čine Parkovi prirode (4,9%), zatim Značajni krajobraz sa 1,51% ukupne površine te Regionalni (1,16%) i Nacionalni park (1,11%).

Prema broju zaštićenih područja najviše je onih u kategoriji Spomenika parkovne arhitekture, njih 119 koji zauzimaju udio u ukupnoj površini Hrvatske od tek 0,01%, a najmanje je Strogih rezervata i Regionalnih parkova – po 2 zaštićena područja koja zauzimaju nešto više od 1% ukupne površine, odnosno preko 13% površine zaštićenih parkova.

⁵ HAOP 2017., Zaštićena područja, <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja-u-rh> 9.8.2019.

Slika 1. Zaštićena područja RH prema udjelu u ukupnoj površini ZP

Izvor: <http://www.bioportal.hr/gis/>

Slika 1. Prikazuje kategorizaciju zaštićenih područja prema udjelu u ukupnoj površini zaštićenih područja u Hrvatskoj. Najveći udio ima kategorija značajni krajobraz sa 20,15% udjela u ukupnoj površini, zatim spomenik prirode 19,41% te posebni rezervat 18,92%.

Slika 2. Zaštićena područja u Hrvatskoj

Izvor: <http://croatia.eu/article.php?id=13&lang=1>

Slika 2. prikazuje kako su geografski raspodijeljena zaštićena područja Hrvatske. Hrvatska ima uvelike ravnomjerno raspoređena područja pod zaštitom, odnosno u gotovo svakom kraju zemlje ima barem jedno zaštićeno područje, što je izuzetna pogodnost kod razvoja turizma svakog od tih krajeva.

Najviše zaštićenih područja ima područje Like i Gorskog kotara te Zadarske i Šibensko-Kninske županije, s parkovima Velebit i Sjeverni Velebit, Paklenica, Risnjak, Krka i Plitvička jezera, Vransko jezero, Telašćica i Kornati. Ovo područje po prirodnim obilježjima ima najveći turistički potencijal za privlačenje posjetitelja motiviranih prirodnim ljepotama i bioraznolikošću.

2.4. Zaštićena planinska područja u svijetu

Prema posljednjim podacima na globalnoj razini zaštićeno je 55 prirodnih i „mješovitih“ kulturnih i prirodnih planinskih područja, što iznosi 33% od ukupnog broja prirodnih i miješanih nalazišta (167). Prema globalnim istraživanjima IUCN-a, planinska područja spadaju među tri najčešća bioma na popisu svjetske baštine, zajedno sa zemaljskim močvarama (60) i morskim i obalnim nalazištima (56).⁶

Zaštita planinskih područja na globalnoj razini vodi se kriterijima IUCN-a, a to su:

1. Minimalno 1500 m relativnog reljefa mora biti prisutno unutar zaštićenog područja;
2. minimalna veličina područja - 10 000 ha; i
3. Pripadnost kategorijama I-IV IUCN zaštićenog područja.

Prema UNESCO-u, kriteriji pod kojima kulturna i prirodna dobra ostvaruju zaštitu su:

(I) - remek djelo ljudskog kreativnog genija;

(II) pokazuje značajnu interakciju ljudskih vrijednosti tijekom vremena ili unutar kulturnog područja svijeta na razvoju arhitekture ili tehnologije, monumentalne umjetnosti, urbanističkog planiranja ili dizajna okoliša;

(III) daje jedinstveno ili barem iznimno svjedočanstvo o kulturnoj tradiciji ili o civilizaciji koja živi ili je nestala;

(IV) izvanredan primjer građevine, arhitektonskog ili tehnološkog ansambla ili krajolika koji ilustrira značajna razdoblja u ljudskoj povijesti;

(V) izvanredan primjer tradicionalnog ljudskog naseljavanja, korištenja kopna ili korištenja mora koji je reprezentativan za neku kulturu (ili kulture) ili ljudsku interakciju s okolinom, posebno kada je postao ranjiv pod utjecajem nepovratnih promjena;

⁶ IUCN, 2002., A global overview of mountain protected areas on the world heritage list (6), str. 10
<https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/WH-WP-006.pdf>

(VI) biti izravno ili opipljivo povezan s događajima ili živom tradicijom, s idejama ili s vjerovanjima, s umjetničkim i književnim djelima od izuzetnog univerzalnog značenja. (Odbor smatra da ovaj kriterij treba preferirano koristiti zajedno s drugim kriterijima);

(VII) sadržavati vrhunske prirodne pojave ili područja iznimne prirodne ljepote i estetskog značaja;

(VIII) izvanredni primjeri koji predstavljaju glavne faze zemaljske povijesti, uključujući zapise o životu, značajne tekuće geološke procese u razvoju kopnenih oblika ili značajna geomorfna ili fiziografska obilježja;

(IX) izvanredni primjeri koji predstavljaju značajne ekološke i biološke procese u tijeku u razvoju i razvoju kopnenih, slatkovodnih, obalnih i morskih ekosustava i zajednica biljaka i životinja;

(X) sadržava najvažnija i najznačajnija prirodna staništa za očuvanje biološke raznolikosti, uključujući ona koja sadrže ugrožene vrste od izuzetne univerzalne vrijednosti sa stajališta znanosti ili očuvanja.⁷

Ukoliko prirodno i/ili kulturno dobro zadovoljava neki ili više od ovih kriterija, postaje kandidatom za upis na listu svjetske baštine UNESCO-a.

Tablica 3. Svjetska prirodna baština – planinska područja

Zemlja/lokacija	MPA	Kriterij zaštite	Ukupna površina (000)
Italija	<i>Mount Etna</i>	(viii)	192.37 km ²
Francuska, Španjolska	<i>Pyrénées - Mont Perdu</i>	(iii)(iv)(v)(vii)(viii)	306.39 km ²
Australia	<i>Greater blue mountains area</i>	(ix)(x)	10300 km ²
SAD	<i>Great Smoky Mountains National Park</i>	(vii)(viii)(ix)(x)	2000 km ²
Kina	<i>Sanqingshan</i>	(vii)	229,5 km ²

⁷ UNESCO, kriteriji za selekciju, <https://whc.unesco.org/en/criteria/> 8.9.2018.

Švicarska	<i>Jungfrau-Aletsch</i>	(vii)(viii)(ix)	824 km ²
Grčka	<i>Mount Athos</i>	(i)(ii)(iv)(v)(vi)(vii)	335.63 km ²
Jamajka	<i>Blue and John Crow Mountains</i>	(iii)(vi)(x)	495.2 km ²
Tanzanija	<i>Parc national du Kilimandjaro</i>	(vii)	1,688 km ²
Rusija	<i>Golden Mountains of Altai</i>	(x)	16114.57 km ²

Izvor: IUCN, lista svjetske prirodne baštine, <https://www.iucn.org/theme/world-heritage/natural-sites>

Kao što je vidljivo iz tablice 3., i zaštićena planinska područja mogu odgovarati na sve UNESCO-ve kriterije zaštite, odnosno mogu biti i kombinacija kulturnih i prirodnih obilježja od globalnog značaja.

Tablica prikazuje deset zaštićenih planinskih područja koja su dio ukupnog broja područja kojima je stupanj konzervacije ocijenjen kao 'dobar' ili 'dobar s manjim problemima', a osim toga postoji zasebna lista tzv. ugroženih prirodnih dobara.

Na listi ugrožene prirodne baštine nalazi se ukupno 18 područja, od čega je osam planinskih, a to su: brda Nimba, Virunga, Kahuzi-Biega, Simen, Air and Tenere, Rwenzori, Sangay i Yellowstone.

Prvih šest od njih ugroženo je ljudskim faktorom i prekomjernim iskorištavanjem prirodnog područja, u Sangayu je činitelj neadekvatna upravljačka infrastruktura i invazivna izgradnja prometnica, dok se za Yellowstone opasnošću smatra turizam te pitanje regionalnog upravljanja.⁸

Uvrštavanjem na popis ugrožene prirodne baštine doznava se mogućnost ispisa područja sa liste zaštićenih dobara, pa se time odgovorni dionici usmjere na rješenje konkretnog problema. S obzirom da zaštita prirodnog područja UNESCO-om daje određenu atraktivnost u perspektivi posjetitelja, a brisanje s liste negativan publicitet, odgovorni su primorani postupati pravilno s prirodnim područjem, jer u protivnom smanjuju prihode koji nastaju zbog turizma.

⁸ IUCN, 2002., A global overview of mountain protected areas on the world heritage list (6), str. 11
<https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/WH-WP-006.pdf>

2.4.1. Nacionalni park *Great Smoky Mountains* - SAD

Nacionalni park *Great Smoky Mountains* upisan je na listu svjetske prirodne baštine još 1983. Godine, i to prema kriterijima (VII), (VIII), (IX) i (X).

Park zauzima površinu veću od 2000 km², te je dom za više od 3500 vrsta flore, od čega je čak 130 vrsta stabala (više nego ima cijela Europa).

Kao glavne prijetnje parku, UNESCO vidi egzotične vrste (insekti), zagađenje zraka, dugoročne klimatske promjene i izdvajanja sredstava državnog proračuna. Kao visoka prijetnja parku ocijenjen je kukac Jasenov krasnik (*Emerald Ash Borer*), koji ostavlja ličinke u stablima, a koje potom zaustavljaju protok nutrijenata i vode kroz stablo, pa zahvaćeno stablo umire. Programi istraživanja i nadzora te blisko partnerstvo s nizom vladinih i nevladinih organizacija pomoći će upraviteljima parka da razumiju i ublaže postojeće i potencijalne prijetnje.

Upravljanje parka je ocijenjeno kao efektivno, park je povezan s brojnim neprofitnim i volonterskim organizacijama, te je dobro reagirao na problem zagađenja zraka. Potencijalna opasnost je nedostatak sredstava u budućnosti kojima će se unaprijeđivati stanje zaštićenog područja.⁹

Slika 3. Great Smoky Mountains

Izvor: <https://www.greatsmokies.com/best-photography-in-the-great-smoky-mountains-national-park/> 9.9.2019.

⁹ IUCN, World heritage outlook, 2017., <https://www.worldheritageoutlook.iucn.org/explore-sites/wdpaid/9632> 9.9.2019.

2.4.2. Švicarske Alpe *Jungfrau-Aletsch*

Švicarske Alpe upisane su na listu svjetske baštine 2001. Godine prema kriterijima (VII), (VIII) i (IX). Lokalitet se proteže na 824km² i daje izvanredan primjer stvaranja Visokih Alpa. Sadrži visoku raznolikost ekosustava, uključujući sukcesijske faze, koje nastaju zbog povlačenja ledenjaka uslijed klimatskih promjena.

Glavna prijetnja su klimatske promjene koje će imati veliki utjecaj na zaštićeno područje, kao i rast turizma, a posebno rekreacijske aktivnosti poput heli-skijanja, koje će zahtijevati strogo upravljanje. Planiranje hidroelektrane unutar područja koje uzrokuje raskid ugovora o zaštiti područja izaziva određenu zabrinutost, kao i planovi razvoja žičare u neposrednom okruženju lokaliteta.

Zaštita i upravljanje mjestom ocijenjeno je kao efikasno s obzirom na vrlo visoku posjećenost. Organizacija je učinkovita i temelji se na složenom sustavu u koji su uključeni lokalni, regionalni i nacionalni dionici.¹⁰

Slika 4. Švicarske Alpe *Jungfrau-Aletsch*

Izvor: <http://saskia02.blogspot.com/2018/10/svica-6-alpe-jungfrau-wengen-adelboden.html> 9.9.2019.

¹⁰ IUCN, World Heritage Outlook, 2017., <https://www.worldheritageoutlook.iucn.org/explore-sites/wdpaid/900633> 9.9.2019.

2.5. Zaštićena planinska područja u Hrvatskoj

Zaštićena planinska područja u Hrvatskoj čine 49,7% ukupne površine svih zaštićenih područja, odnosno gotovo polovina državnog teritorija koje je pod zaštitom odnosi se na planinska područja. Od cjelokupne površine državnog teritorija Republike Hrvatske, na zaštićena planinska područja odnosi se 4,27% površine, odnosno 3.741,38 kvadratnih kilometara.

Općenito, Hrvatska ima oko 10000 kvadratnih kilometara planinskog područja, od čega je 5600 km² iznad 1000 metara nadmorske visine. Jedina je zemlja na jugoistoku Europe koja nema nijednog vrha višeg od 2000 m, dok joj je po atraktivnosti i zanimljivosti planina malo sličnih u svijetu.

Daleko najveći dio površine planinskih područja zauzima planina i Park prirode Velebit sa 2270 kvadratnih kilometara površine, te zatim Park Prirode Papuk sa 336 kvadratnih kilometara i Park Prirode Žumberak sa 333 kvadratna kilometra.¹¹

Zaštićena planinska područja u Hrvatskoj bogata su florom i faunom, a u mnogima od njih obitavaju endemske vrste biljaka i ugrožene životinje. To su prostori iznimne bioraznolikosti, koja su još uvijek nedovoljno zaštićena i neistražena, što je velikim dijelom uzrokovano manjkom financijskih sredstava od strane lokalnih samouprava koje bi financirale istraživanja, promatranja i zaštitu ugroženih i endemskih vrsta.

Na listi svjetske baštine UNESCO-a ne nalazi se ni jedno hrvatsko zaštićeno planinsko područje, ali je prostor planine Velebit područje zaštićene cjeline *Bukove prašume i izvorne bukove šume Karpata i ostalih regija Europe*. Također, cijela planina Velebit dodana je na privremenu listu još 2005. Godine kao potencijalni kandidat za upis na listu svjetske prirodne baštine.¹²

Zaštićena planinska područja Hrvatske karakterizira visoka bioraznolikost, što za parkove predstavlja velik izazov prilikom planiranja razvoja turizma unutar ovih područja. Prednost za daljnji razvoj, kao i za očuvanje stanja parkova je činjenica da planinski parkovi u Hrvatskoj imaju izrazito mali broj posjetitelja na godišnjoj razini.

¹¹HAOP, Zaštićena područja, <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja-u-rh> 9.9.2019.

¹² UNESCO, Hrvatska, <https://whc.unesco.org/en/statesparties/hr> 9.9.2019

Uz mali no rastući broj posjetitelja, sveobuhvatno i konkretno definiranu zakonodavnu osnovu, te integralno, stručno i održivo upravljanje parkovima, zaštićena planinska područja Hrvatske mogu postati prepoznata atrakcija hrvatskog turizma koja će otvoriti mogućnosti za investitore, te donijeti ekonomske koristi lokalnom stanovništvu i svim dionicima, uz kontinuirano očuvanje prirode kao ključnog faktora uspjeha.

2.5.1. Nacionalni park Sjeverni Velebit

Nacionalni park Sjeverni Velebit osnovan je 1999. godine, a najmlađi je od osam nacionalnih parkova u Hrvatskoj. Ovaj je prostor Velebita dom je mnogim biljnim i životinjskim vrstama, a karakterizira ga raznolikost krških oblika, živoga svijeta i krajobraza, zbog čega je i proglašen Nacionalnim parkom. Park zauzima površinu od 109 km².

Slika 5. Nacionalni park Sjeverni Velebit

Izvor: <https://sites.google.com/site/pikbastinagorskehtvatske/home/nacionalni-park-sjeverni-velebit>

Nacionalni park Sjeverni Velebit obuhvaća i nekoliko otprije zaštićenih područja. Tu se nalazi strogi rezervat *Hajdučki i Rožanski kukovi*, botanički rezervat *Visibaba* – nalazište endemične biljke hrvatske sibireje, te botanički rezervat *Zavižan-Balinovac-Velika kosa*, unutar kojega se nalazi i poznati *Velebitski botanički vrt*, proglašen spomenikom parkovne arhitekture.¹³

¹³ <http://www.np-sjeverni-velebit.hr/park/> 27.8.2019.

Osim što je uvršten u Nacionalnu ekološku mrežu i predložen za projekt Natura 2000, Nacionalni park Sjeverni Velebit je i član mreže Europskih destinacija izvrsnosti (EDEN), kao nacionalni pobjednik na temu „Turizam i zaštićena područja“.

2.5.2. Nacionalni park Paklenica

Nacionalni park Paklenica još 1949. godine je proglašen nacionalnim parkom zbog svojih jedinstvenih prirodnih obilježja, izuzetnih geomorfoloških osobitosti i veličanstvenih šuma, a obuhvaća prostor Velike i Male Paklenice koji se protežu na 95 km². Osnovni razlog proglašenja ovog prostora nacionalnim parkom bila je zaštita najočuvanijeg i najvećeg šumskog kompleksa na području Dalmacije.

Slika 6. Nacionalni park Paklenica

Izvor: <https://magellan.hr/np-paklenica/>

Prepoznatljiva obilježja Nacionalnog parka Paklenica su autohtone šume crnog bora, nekoliko tipova bukovih šuma i duboki kanjoni s potocima – bujičnjacima Velika i Mala Paklenica. Širi prostor NP Paklenica odlikuje se i bogatom i raznolikom kulturnom baštinom.¹⁴

Upisom na Popis svjetske baštine 2017. godine, bukove šume na području Nacionalnog parka Paklenica i Nacionalnog parka Sjeverni Velebit pripadaju cjelini cjelinu „Bukove prašume i izvorne bukove šume Karpata i ostalih regija Europe“.

¹⁴ <https://np-paklenica.hr/hr/park-hr/o-parku> pristupljeno 27.8.2019.

2.5.3. Nacionalni park Risnjak

Nacionalni park "Risnjak" smješten je u Gorskom kotaru, a osnovan je 1953. godine na površini od 3041 hektara. Godine 1997. površina parka je povećana na 6350 hektara, pa je danas na području parka izvor rijeke Kupe.

Slika 7. Nacionalni park Risnjak

Izvor: <https://www.campinginparks.eu/hr/park/nacionalni-park-risnjak/4>

Park predstavlja snažnu klimatsku i vegetacijsku pregradu između Hrvatskog primorja i kopnenih dijelova Hrvatske te je najljepše izražen fenomen vegetacije ponikvi i prirodna veza između Alpa i balkanskih planina. Prirodno je stanište sve tri velike europske zvijeri - medvjeda, vuka i risa, po kojem je i dobio ime. U parku obitava i 1148 vrsta i podvrsta flore.¹⁵

¹⁵ <http://np-risnjak.hr/o-parku/opce-informacije/> pristupljeno 27.8.2019.

2.5.4. Park prirode Velebit

Planina Velebit najmasivnije je i najbogatije zaštićeno planinsko područje u Hrvatskoj, a zbog svojih prirodnih vrijednosti i značenja za očuvanje biološke raznolikosti planeta 1978. godine je uvrštena u mrežu međunarodnih rezervata biosfere UNESCO-a (Man and the Biosphere Programme – MAB). Planina Velebit proglašena je parkom prirode 1981. godine, a prostire se na 2270 km².

Slika 8. Park prirode Velebit

Izvor: VisitAdriatic.eu <https://www.visitadriatic.eu/hrvatske-regije/nacionalni-parkovi/park-prirode-velebit/> pristupljeno 27.8.2019.

Važnost i značaj Velebita potvrđuje činjenica da se na njegovom prostoru nalaze čak dva nacionalna parka: Nacionalni park Paklenica i Nacionalni park Sjeverni Velebit. U sastavu Parka nalaze se također posebni rezervat šumske vegetacije (Štirovača), geomorfološki spomenik prirode (Cerovačke špilje), značajni krajobraz (uvala Zavratnica), paleontološki spomenik prirode (Velnačka glavica) te više značajnih reljefno-pejzažnih cjelina.¹⁶

*Na području Velebita raste oko 2000 biljnih vrsta i podvrsta, s velikim udjelom rijetkih, ugroženih, endemičnih i zaštićenih biljaka, od kojih su neke poznate jedino s Velebita, kao npr. velebitska degenija (*Degenia velebitica*), prozorski zvončić (*Campanula fenestrellata*) i*

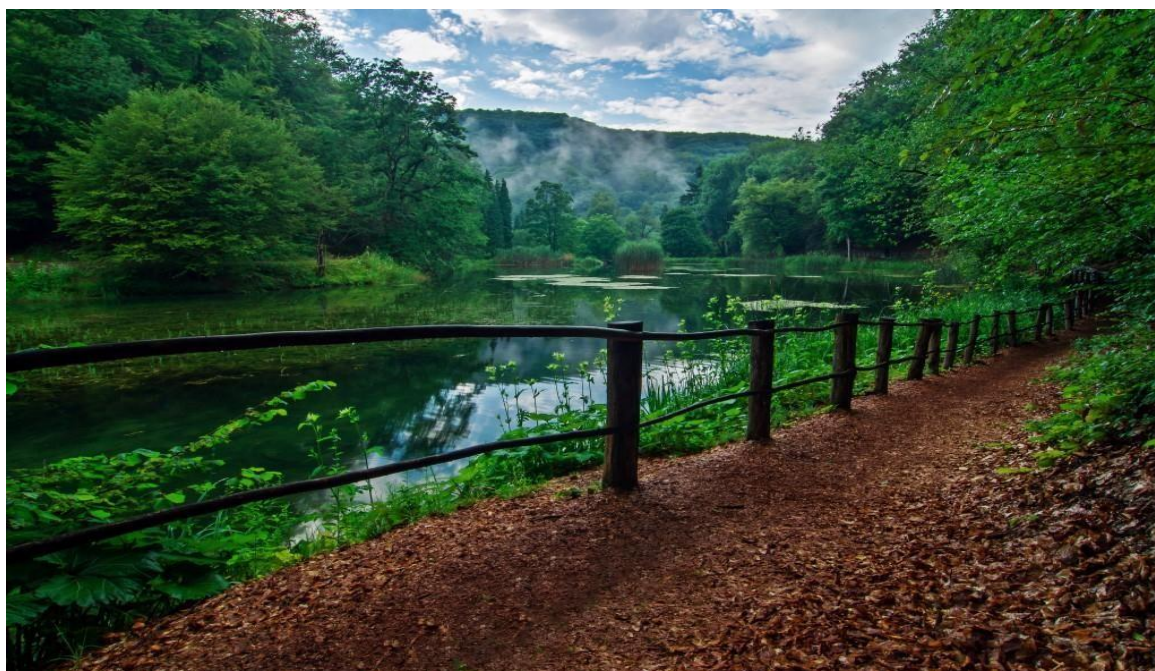
¹⁶ <http://www.pp-velebit.hr/hr/o-velebitu/velebit-rezervat-biosfere> pristupljeno 27.8.2019.

*hrvatsko zvonce (Edraianthus graminifolius var. croaticus). Današnji biljni svijet Velebita rezultat je prepletanja dvaju vegetacijskih područja – srednjoeuropskog i mediteranskog.*¹⁷

2.5.5. Park prirode Papuk

Papuk je planina smještena u istočnoj Hrvatskoj, a proglašena je Parkom prirode 1999. godine zbog iznimne geološke i biološke raznolikosti i vrijedne kulturno-povijesne baštine. Park se prostire na 336 kilometara kvadratnih površine, a unutar Parka prirode nalaze se brojna područja koja imaju veći stupanj zaštićenosti nego ostali dijelovi parka.

Slika 9. Park prirode Papuk

Izvor: <https://pp-papuk.hr/novosti/odobreno-financiranje-projekta-geoprice-unesco-geoparka-prijavitelja-javne-ustanove-parka-prirode-papuk> 27.8.2019.

Status posebno zaštićenih područja dobili su zbog svojih neuobičajenih značajki koje ih manifestiraju kao jedinstvene u području, regiji, zemlji ili čak i šire.

Posebno zaštićena područja su: geološki spomenik prirode Rupnica, park šuma Jankovac, posebni rezervat šumske vegetacije Sekulinačke planine, spomenik prirode Dva hrasta, spomenik prirode Stanište tise, posebni floristički rezervat Pliš-Mališćak-Turjak-Lapjak.¹⁸

¹⁷ <http://www.pp-velebit.hr/hr/prirodna-bastina-2/flora> pristupljeno 27.8.2019.

¹⁸ <https://pp-papuk.hr/o-nama/o-parku/> , 27.8.2019.

2.5.6. Park prirode Medvednica

Planina Medvednica nalazi se pokraj Zagreba, a parkom prirode proglašena je 1981. Godine. Ova planina obiluje bogatim i raznolikim životinjskim svijetom te posebnostima kao što su Šumska staza 'Bliznec' prilagođena osobama s invaliditetom, špilja Veternica, srednjovjekovni rudnici Zrinski i Francuski rudnici, Sljemenska kapelica i 500 Horvatovih stuba.

Slika 10. Park prirode Medvednica

Izvor: <https://klinfo.rtl.hr/izlog/djecji-izlog/idealan-obiteljski-izlet-upoznajte-park-prirode-medvednica>
27.8.2019.

Najviši vrh Medvednice je Sljeme, visok 1033 metara, na kojem se nalazi i poznata skijaška staza na kojoj se održava i utrka *Snježna kraljica*. Osim toga, ovaj park je atraktivan zbog utvrde Medvedgrad, a ima čak 70 planinarskih staza i 70 potoka koji su smješteni na 179.38 kvadratnih kilometara površine, a u parku postoji 1205 biljnih vrsta i 18 vrsta šišmiša.

2.5.7. Park prirode Žumberak

Park prirode Žumberak utemeljen je 1999. godine, a nalazi se u sjeverozapadnom dijelu Hrvatske u kojem se miješaju obilježja Dinarida, Alpa i Panonske nizine. Dinarski tip se očituje u krškom reljefu, alpski krajolik je vidljiv u strmim i ostrim planinskim grebenima, a blaga, valovita pobrđa ukazuju na Panoniju.¹⁹

Žumberak ima nekoliko područja posebne zaštite: značajni krajobraz Slapnica, posebni rezervat šumske vegetacije Japetić te Park-šumu Okić Grad s okolicom.

Slika 11. Park prirode Žumberak

Izvor: www.park-zumberak.hr

2.5.8. Park prirode Učka

Park prirode Učka osnovan je 1999. godine, a obuhvaća prostor od 160 km² istoimene planine i dio područja planine Ćićarije. Smješten je uz obalu sjevernog Jadrana na jednoj od najsjevernijih točaka Mediterana, te veže Istru i kontinentalni dio Hrvatske.

Učka je proglašena parkom prirode zbog karakteristika u njenom reljefu i neposrednoj blizini mora, što je uvjetovalo razvoju specifične klime te bujne šumske vegetacije. Park posjeduje

¹⁹ <http://www.park-zumberak.hr/posebni/krajolik.html> ,27.8.2019.

bogata livadna i druga antropogena staništa na kojima obitavaju brojne endemske, ugrožene i zaštićene biljne i životinjske vrste.²⁰

Slika 12. Park prirode Učka

Izvor: <https://www.visitadriatic.eu/hrvatske-regije/nacionalni-parkovi/park-prirode-ucka/> 27.8.2019.

2.5.9. Park prirode Biokovo

Parkom prirode Biokovo je proglašeno 1981. godine, a zauzima površinu od 195,5 km². Park se administrativno nalazi u Splitsko-dalmatinskoj županiji, a s njega se proteže pogled na more i otoke, Zagoru, bosanskohercegovačke planine i susjednu Italiju.

Na Biokovu je podignuto 87 crkava i kapelica, te je otkriveno preko 400 jama i spilja. Dio parka je i botanički vrt Kotišina, u kojem je zabilježeno oko 300 samoniklih biljaka. Na Biokovu žive brojne zaštićene i endemske biljne i životinjske vrste; poznato je 87 vrsta kornjaša, a do 2002. Godine zabilježena je 221 vrsta leptira.

Biokovo je jedan od centara endimizma u Hrvatsko - velik broj endema nalazi se u podzemnoj fauni. Do sada je utvrđeno da u brojim špiljama i jamama živi oko 120 špiljskih organizama, od kojih je polovica endema. Neke od 25 vrsta koje su nađene samo na Biokovu su relikti (živi fosili).²¹

²⁰ <http://www.pp-ucka.hr/o-parku/> pristupljeno 27.8.2019.

²¹ https://hr.wikipedia.org/wiki/Park_prirode_Biokovo 27.8.2019.

Slika 13. Park prirode Biokovo

Izvor: <https://www.parkovihrvatske.hr/park-priode-biokovo>

3. VEZA TURIZMA I ZAŠTIĆENIH PLANINSKIH PODRUČJA

Zaštićena planinska područja, kao i ostale kategorije zaštićenih područja, uglavnom su u uskoj vezi s turizmom. Zaštićena područja su prostori netaknute prirode, pa bi se moglo zaključiti da bilo kakva učestalija ljudska aktivnost može samo naštetiti izvornom stanju takvih prostora. Međutim, iako turizam sa sobom donosi potrebu izgradnje objekata, brojne posjetitelje i određene okolišne promjene, ne znači da paralelno takav prostor ne može ostati očuvan, a sve ugrožene, endemske i zaštićene vrste koje žive u njemu izvan rizika negativnih utjecaja turističkih aktivnosti.

Turistička eksploatacija značajnih prirodnih uvjeta lokalne sredine u pravilu jest organizirana zaštita prirode, koju vrše lokalni receptivni organi i turističke organizacije, a često i cjelokupno lokalno stanovništvo u interesu svoga kraja. Kada se neki prostor proglasi zaštićenim, čini se usluga turizmu, jer se čuva trajnost ljepota i rijetkosti koje su osnovni privlačni turistički faktor.²²

Iako je maksimalna zaštita prirodne turističke atrakcije i pronalazak ravnoteže između očuvanja okoliša i koristi za lokalnu zajednicu i nacionalni turistički identitet sasvim logičan postupak u razvoju turizma zaštićenih područja, često spoznajemo primjere suprotnog postupanja. Područja u Hrvatskoj često su nedovoljno zaštićena jer postoji slaba zakonodavna osnova koja ne stavlja uvijek zaštitu prirode ispred profita, pa je strogo definiranje zakona u savjetu sa visokom strukom preduvjet za kvalitetan razvoj turizma u svim zaštićenim područjima.

Zaštićena planinska područja u Hrvatskoj još uvijek su relativno neiskorištena u pogledu turizma, bilježe relativno malen broj posjetitelja te nemaju mnogo izgrađenih objekata ni širu turističku ponudu, što zasigurno doprinosi očuvanju netaknutosti područja, no također i ne donosi profite lokalnoj zajednici i Parkovima, koje bi potom koristili za kvalitetniju zaštitu flore i faune.

²² Alfier, D., 2010., Zaštita prirode u razvijanju turizma, Zagreb, Nebo, str. 10.

4. RAZVOJ TURIZMA U ZAŠTIĆENIM PLANINSKIM PODRUČJIMA U SVIJETU I HRVATSKOJ

Kao što je prethodno navedeno, razvoj turizma u zaštićenim područjima, pa tako i planinskim područjima, nosi mnoge koristi, ali i rizike. Potencijalne koristi od turizma u zaštićenim područjima su porast broja radnih mjesta, što dovodi do porasta lokalnog dohotka, a stimulira se i diverzificira struktura lokalne ekonomije, te se ostvaruje doprinos očuvanju prirodnog i kulturnog nasljeđa. Osim toga, razvija se svijest o potrebi očuvanja okoliša, te se generiraju sredstva kojima se može kvalitetnije konzervirati park i zaštititi živi svijet u njemu.

Negativni učinci turizma proizlaze iz samih turističkih posjeta, prenapučenosti prostora i prekomjerne upotrebe okoliša i resursa, no svaki od tih negativnih utjecaja može se ograničiti, usmjeravati i kontrolirati iznutra.

Trošak turizma u zaštićenim područjima poprima tri oblika:

- *financijsko-ekonomski (porast troškova sigurnosti, zapošljavanja dodatnog osoblja i gradnja objekata potrebnih turistima itd.),*
- *društveno-kulturni (različiti konflikti između turista, ciljeva turističkog razvoja i rezidenata)*
- *ekološki troškovi (degradacija okoliša, gubitak bioraznolikosti itd.)²³*

Svaki od navedenih troškova nosi određene probleme koji zahtijevaju vrijeme i sredstva za njihovo rješavanje, no ekološki troškovi čine jedinstveni tip troška koji često može biti nepovratan.

Stoga, zaštitu okoliša potrebno je tretirati kao osnovu, ključni faktor i preduvjet kvalitetnog, dugoročnog i održivog razvoja turizma u zaštićenim (planinskim) područjima. Ukoliko imamo odlično očuvan i uređen okoliš, te sinergiju turizma i prirode, i posjetitelji će biti zadovoljniji, čime će se ostvariti i rast prihoda, što rješava prvi problem – financijsko ekonomski.

²³ Petrić L., 2008, Kako turizam razvijati na održiv način u zaštićenim obalnim prostorima? Primjer „Park Prirode Biokovo“, str 4.

No kako bi pravilno i sigurno zaštitili prirodu zaštićenih područja, osim svijesti dionika, izrazito je važan zakonodavno-pravni okvir. Zakonski okvir treba prvenstveno usmjeriti svaki budući rast ili razvoj, a pritom ga i modelirati, na način da odredi koliko i kako se promjena može dogoditi kako bi se prostor prilagodio turističkim aktivnostima. Konačno, zakonodavni okvir može spriječiti ili barem ublažiti štetu druge kategorije troškova: društveno-kulturni

4.1. Razvoj turizma u zaštićenim planinskim područjima u svijetu

Planinska područja pokrivaju 26,5% ukupne kopnene površine svijeta. Od 237 svjetskih država, 197 ih uključuju planine. Planine su posebno važne zbog svoje biološke raznolikosti, vode, čistog zraka, kulturne raznolikosti, slobodnog vremena, krajolika i duhovnih vrijednosti.

Planinska područja su i izvori prihoda za zajednice putem poljoprivrede, turizma i korištenja prirodnih resursa, a važni su i za minimiziranje prirodnih opasnosti.

Razvoj turizma u zaštićenim (planinskim) područjima, zasnovan je na resursima, stoga ne postoji alternativa održivom upravljanju.

Ovakav razvoj turizma uključuje sljedeće:

- *Planiranje razvoja turizma i uporabe zemljišta*
- *Planiranje i odabiranje lokaliteta*
- *Arhitektonsko planiranje i inženjering*

*Prostorne osobine turizma zahtijevaju detaljne analize okoline, uključujući vizualno-arhitektonske i ostale tehno-ekonomske čimbenike.*²⁴

Osim toga, pri razvoju turizma u zaštićenim područjima treba otvoriti pitanja:

- Recreation Opportunity Spectrum – ROS, spektar rekreacijske mogućnosti
- Limits of Acceptable Change – LAC, spektar prihvatljivih promjena
- Visitor Activities Management Planing – VAMP, planiranje i upravljanje aktivnostima posjetitelja²⁵

²⁴ Đukić, A. (2001.), Menadžment prirodnih resursa i ekologija u turizmu – Metode i modeli, Dubrovnik, str. 56.-57.

²⁵ Boyd, W.S., Butler, W.R., (1996.) Managing ecotourism: an oportunity spectrum aproach, Tourim management, 8, 577.

Navedeni parametri predstavljaju smjernice za detaljnu analizu zaštićenog prostora, koju je potrebno učiniti prije nego se krene razvijati turizam i svi uključeni sadržaji. U cjelini govore o tome koliko određeni prostor može podnijeti vanjskih utjecaja i promjena, a da pritom ostane u prihvatljivom stanju.

Sa oko 11 milijuna posjetitelja godišnje, *Great Smoky Mountains* najposjećeniji je američki nacionalni park, te je jedno od najvećih prirodnih područja na Istoku. Posjetitelje privlači veličanstvenim planinskim krajolicima, brojnim potocima i vodopadima, impresivnim starim šumama i obiljem divljih životinja.

U svojoj turističkoj ponudi ovaj park nudi brojne aktivnosti. Ulaz u park je besplatan, kao i većina aktivnosti, no naplaćuje se kampiranje po noćenju, kao i specijalne ture po parku.

Biciklizam je izrazito popularna aktivnost u ovom parku, toliko da je od svibnja do rujna cesta zatvorena za motorna vozila određenim danima u tjednu.

Great smoky mountains je izvrsna lokacija za promatranje ptica ili *birding*, jer u njemu obitava preko 240 vrsta.

Kampiranje je moguće na deset lokacija u sklopu tzv. Frontcountry Campinga, a posjetitelji se mogu upustiti i na ekstremniju avanturu Backcountry Campinga, gdje na raspolaganju imaju preko 100 lokacija za kampiranje, no moraju biti spremni na nepredvidive vremenske uvjete. U parku je dozvoljeno i pecanje, ali je korištenje mamca strogo zabranjeno. Organiziraju se i vođene ture na konjima po određenim djelovima parka, a za djecu postoje posebni programi koje vode Rangeri tijekom proljeća, ljeta i jeseni.

Osim ovih aktivnosti, park ističe pješačenje, piknike, promatranje divljih životinja, slapove i divlje raznolike biljke.²⁶

²⁶ Great Smoky Mountains Association, <https://www.smokiesinformation.org/park-activities> 10.9.2019.

4.2. Razvoj turizma u zaštićenim planinskim područjima u Hrvatskoj

Hrvatske planine imaju zaobljene pitome vrhove, što posjetiteljima omogućava siguran dolazak na same vrhove planina. Osim Velebita, ostale hrvatske planine ne čine dio planinskog lanca. Najčešće su s morske strane kaskadnog oblika, a s kontinentalne strane ravnomjerno položene što je pogodno za izgradnju skijaških staza.

Većina planinskih područja u Hrvatskoj nalazi u nerazvijenim brdsko-planinskim područjima gdje jedinice lokalne samouprave nisu u mogućnosti same financirati infrastrukturni razvoj. Stoga je uz aktivno sudjelovanje države nužno uspostaviti modele javno-privatnog partnerstva kojim će se osigurati potrebna turistička infrastruktura, a zatim daljnji razvoj prepustiti privatnom poduzetništvu.²⁷

Tablica 4. Posjećenost zaštićenih planinskih područja u Hrvatskoj

Zaštićeno područje	Broj posjetitelja 2018.	Porast broja
NP Sjeverni Velebit	30 638	-
NP Paklenica	144 624	2,89%
NP Risnjak	16 575 (2017.)	15,54%
PP Velebit	Nema podataka	-
PP Papuk	7 470	23,9%
PP Medvednica	31 343	33,63%
UKUPNO	233 688	18,99% (prosjek)

Izvor: Izrada autora prema: Godišnje izvješće parkova

²⁷ Acta Turistica Nova (8), No.1 Zagreb, svibanj 2014, str.23.

Najveći broj posjetitelja od hrvatskih zaštićenih planinskih područja ostvaruje Nacionalni park Paklenica sa 144 624 posjetitelja u 2018. godini, a s porastom od 2,89% ima najmanji rast broja posjetitelja od svih navedenih planinskih područja.

Najmanji broj posjetitelja ostvario je u 2018. godini Park prirode Papuk, tek 7 470 posjetitelja, no to je predstavljalo rast od čak 23,9%.

Navedeni podaci ukazuju na trend rasta potražnje za posjećivanju i aktivnostima u planinskim Nacionalnim parkovima i Parkovima prirode u Hrvatskoj.

4.3. Aktualna turistička ponuda zaštićenih planinskih područja u Hrvatskoj

Turistička ponuda zaštićenih planinskih područja u Hrvatskoj uglavnom je slabo definirana i razvijena. Uz poneku iznimku, nije bilo većih ulaganja u sadržaje i atraktivnost ovih parkova. Aktivnosti koje se nude uglavnom su jednostavnog tipa i ne zahtjevaju mnogo ulaganja, kao na primjer pješaćenje, biciklizam ili planinarenje. Izuzev Medvednice, a ni jednoj planini nije razvijen skijališni turizam niti slični oblici.

4.3.1. Turistička ponuda Nacionalnog parka Paklenica

Turistička ponuda u Nacionalnom parku Paklenica uključuje razgledavanje, planinarenje, trekking, slobodno penjanje, alpinizam, vožnju biciklom, promatranje ptica itd.

Na području Parka postoji oko 150 km planinarskih staza. Radi zaštite prirodnih vrijednosti, ali i zbog mogućnosti brze intervencije i spašavanja alpinista u slučaju nezgode, penjačke su aktivnosti unutar Parka dozvoljene jedino u južnom, rubnom dijelu kanjona Velike Paklenice, odnosno u tzv. zoni rekreacije.

Svake godine, početkom svibnja, u Parku se održava poznati međunarodni susret penjača s natjecanjem u brzinskom penjanju – *Big wall speed climbing*.

Objekti namijenjeni turistima uključuju: obnovljeni mlin, arheološki lokalitet, vidikovac i poučnu stazu Paklarić (pogled u povijest), Etno-kuću Marasovići, biciklističku stazu i poučnu stazu 'Kratka šetnja kroz povijest', kompleks podzemnih tunela 'Bunkera' koji se trenutno

preuređuje u višenamjenski, višemedijski posjetiteljski centar, atraktivnu špilju Manita peć koju je moguće posjetiti isključivo u pratnji vodiča, šumarsku kuću-Lugarnicu koja nudi jednostavne ugostiteljske usluge, planinarski dom Paklenica, poučnu stazu Velika Paklenica, te planinarska skloništa (Struge, Ivine vodice i Vlački grad).

Smještaj je u Nacionalnom parku moguć u planinarskom domu Paklenica (kapacitet oko 45 ležajeva) te u planinarskim skloništim (Struge, Ivine vodice i Vlački grad), a prema dogovoru i u obiteljskim kućama u Ramićima i Parićima. U skloništim se ne predviđa duži boravak planinara već se ona predviđaju samo kao prenoćišta na višednevnim trekking turama te u slučaju loših vremenskih uvjeta. Na području Nacionalnog parka nije dozvoljeno kampiranje, odnosno postavljanje šatora i loženje vatre. ²⁸

4.3.2. Turistička ponuda parka prirode Medvednica

Park prirode Medvednica jedini je od zaštićenih planinskih područja koji ima razvijen skijališni turizam. U siječnju se na najvišem vrhu Medvednice – Sljemenu, održava svjetski poznata utrka *Snježna kraljica*. Osim skijanja i drugih zimskih sportova, atrakcije Medvednice uključuju:

- Medvedgrad, srednjovjekovna utvrda na vrhu Parka
- Rudnik Zrinski iz 16. stoljeća
- Špilja Veternica

Osim navedenog, u parku Medvednica postoje brojne poučne, biciklističke i planinarske staze, a moguće je čak i usvojiti šišmiša.

U Parku prirode Medvednica danas je također u funkciji 11 planinarskih domova, 2 hotela i 8 ugostiteljskih objekata u kojima se nudi konzumacija jela i pića, a grubi je izračun smještajnog kapaciteta tih objekata oko 500 ležajeva.

²⁸ NP Paklenica, Plan upravljanja, 2007., Starigrad-Paklenica, https://www.np-paklenica.hr/images/dokumenti/Plan_upravljanja_NPP_hr.pdf 10.9.2019.

5. ANALIZA INSTITUCIONALNO-ZAKONODAVNE OSNOVE

5.1. Proglašavanje zaštićenih područja

Prema Zakonu o zaštiti prirode 2019., članak 123. NN(15/18), Nacionalne parkove i parkove prirode proglašava Hrvatski sabor zakonom, a stroge i posebne rezervate proglašava Vlada uredbom.

Regionalni park i značajni krajobraz, uz prethodnu suglasnost Ministarstva i središnjeg tijela državne uprave nadležnog za poslove poljoprivrede, ribarstva, šumarstva, vodnog gospodarstva, pomorstva i gospodarstva proglašava predstavničko tijelo nadležne jedinice područne (regionalne) samouprave.

Spomenik prirode, park-šumu i spomenik parkovne arhitekture, uz prethodnu suglasnost Ministarstva, a za park šumu i središnjeg tijela državne uprave nadležnog za poslove šumarstva, proglašava predstavničko tijelo nadležne jedinice područne (regionalne) samouprave.

Proglašavanje zaštićenog područja nije dopušteno unutar prostora koji je posebnim propisima definiran kao područje od posebnog interesa za obranu.²⁹

5.2. Upravljanje zaštićenim područjima

Članak 130., NN(15/18) Zakona o Zaštiti prirode 2019. definira da:

Zaštićenim područjima upravljaju javne ustanove. Javne ustanove za upravljanje nacionalnim parkom i parkom prirode osniva Republika Hrvatska uredbom Vlade.

Javne ustanove za upravljanje ostalim zaštićenim područjima i/ili drugim zaštićenim dijelovima prirode osnivaju predstavnička tijela jedinice područne (regionalne) samouprave odlukom. Uredbom Vlada može osnovati javnu ustanovu za upravljanje s dva ili više nacionalna parka i/ili parka prirode.

Vlada može uredbom osnovati javnu ustanovu za upravljanje svim zaštićenim područjima od državnog značenja. Osnivanjem jedinstvene javne ustanove prestaje pravo upravljanja tim područjima od strane javnih ustanova čiji su osnivači jedinice područne (regionalne) samouprave.

²⁹ Zakon o zaštiti prirode RH <https://www.zakon.hr/z/403/Zakon-o-zaštiti-prirode> 28.8.2019.

Dvije ili više jedinica područne (regionalne) samouprave mogu sporazumom zajednički osnovati javnu ustanovu za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na njihovim područjima. Osnivačka prava nad javnom ustanovom predstavničko tijelo jedinice regionalne samouprave može prenijeti na jedinicu lokalne samouprave na čijem teritoriju je zaštićeno područje.

Zaštićenim područjima koja proglašava Vlada i predstavničko tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave, ako se nalaze na prostoru nacionalnog parka ili parka prirode, ili graniči s njima, ili se nalaze neposredno uz njihovu granicu, može upravljati javna ustanova koja upravlja nacionalnim parkom ili parkom prirode.

Zaštićenim područjem koje proglašava predstavničko tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave, a proteže se na području više jedinica područne samouprave, zajednički upravljaju javne ustanove za upravljanje ostalim zaštićenim područjima i/ili drugim zaštićenim dijelovima prirode tih jedinica.³⁰

5.3. Provođenje zaštite u zaštićenim područjima

U članku 137. NN(14/19) Zakona o Zaštiti prirode navodi se da organizacija prostora, način korištenja, uređenja i zaštite prostora u nacionalnom parku i parku prirode se uređuje prostornim planom područja posebnim obilježja, na temelju stručne podloge koju izrađuje Zavod.

Upravljanje zaštićenim područjem provodi se na temelju plana upravljanja. Plan upravljanja donosi se za razdoblje od deset godina, uz mogućnost izmjene i/ili dopune nakon pet godina. Planom upravljanja može biti obuhvaćeno više zaštićenih područja u nadležnosti jedne javne ustanove. Prijedlog plana upravljanja javne ustanove dužne su staviti na uvid javnosti sukladno posebnom propisu kojim se uređuje zaštita okoliša.

Plan upravljanja određuje:

- ciljeve upravljanja,
- aktivnosti za postizanje ciljeva upravljanja,
- pokazatelje učinkovitosti upravljanja.

³⁰ Zakon o zaštiti prirode RH <https://www.zakon.hr/z/403/Zakon-o-zaštiti-prirode> 28.8.2019.

Sadržaj plana upravljanja, postupak njegova donošenja i/ili izmjene i/ili dopune pobilje propisuje ministar pravilnikom. Pravne i fizičke osobe koje obavljaju djelatnosti u zaštićenom području dužne su se pridržavati plana upravljanja.

Plan upravljanja zaštićenog područja koje je prekogranično povezano sporazumno se utvrđuje s nadležnim tijelom države u kojoj se nalazi prekogranični dio zaštićenog područja.

Plan upravljanja zaštićenim područjem koje proglašava Vlada i predstavničko tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave, a proteže se na području više jedinica područne (regionalne) samouprave, zajednički donose upravna vijeća javnih ustanova koje njime upravljaju.

Uz plan upravljanja nacionalni parkovi i parkovi prirode donose i sljedeće dokumente: poslovni plan, plan aktivnosti, marketing plan i prostorni plan³¹

³¹ Zakon o zaštiti prirode RH <https://www.zakon.hr/z/403/Zakon-o-zaštiti-prirode> 28.8.2019.

6. UPRAVLJANJE ZAŠTIĆENIM PLANINSKIM PODRUČJIMA U RH

6.1. Preporuke za razvoj turizma u zaštićenim planinskim područjima Hrvatske

Zaštićena planinska područja u Hrvatskoj kao turistički proizvod još uvijek su relativno nepoznata i nalaze se u fazi rasta. Time se otvara mogućnost za turističke subjekte da planski, racionalno i dugoročno održivo usmjere razvoj ovih područja, te ih osim prostorima netaknute prirode i visoke ekološke zaštite, učine vrijednom turističkom atrakcijom.

Odnosi između prirode i turističkog razvoja su složeni, a ovise o brojnim karakteristikama i kvalitetama određenog zaštićenog područja. Ispitivanja različitih komponenata prirodne sredine i njihovo sistematiziranje omogućuje procjenu njihovih utjecaja na ekološki proces i dinamiku turističkog razvoja, a time se stvara temelj za kvalitetno razvojno planiranje.³²

Prije svega potrebno je definirati plan održivog upravljanja za zaštićena planinska područja, a koji je u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode i mogućnostima parka. Od presudnog je značenja pri planiranju predvidjeti infrastrukturne i turističke objekte i sadržaje koji će osigurati dobru posjećenost tijekom cijele godine, jer se samo tako osigurava ekonomska isplativost za investitore te gospodarski rast i održivi razvitak jedinica lokalne samouprave u brdskoplaninskim područjima.

U zaštićenim planinskim područjima potrebno je razvijati isključivo Ekoturizam, odnosno turizam kojem je osnova zaštita prirode, a tako da osim institucija i dionika, i posjetitelji budu dio svijesti o ograničenjima, potrebama i važnosti pojedinog parka.

6.2. Zaštita planinskih područja

Planinska područja imaju određene specifične probleme, pa se kao jedan od najopasnijih nameće problem mogućnosti požara. Požar može u vrlo kratko vrijeme uništiti značajan dio zaštićenog planinskog područja pokrivenog šumom i raslinjem, pa je stoga neophodno poduzeti sve mjere predostrožnosti kako se takav slučaj ne bi dogodio.

Opasnost od požara postaje još veća ukoliko ne postoji dobra infrastrukturna mreža kojom se lako može doći do ključnih točaka u zaštićenom području kako bi se požar lokalizirao. Naravno,

³² Đukić, A.(2001.) Menadžment prirodnih resursa i ekologija u turizmu – Metode i modeli, Dubrovnik, Veleučilište u Dubrovniku, str. 45.

najvažniji korak je buđenje svijesti posjetitelja o opasnosti od požara, jer većina šumskih požara nastaje upravo ljudskim faktorom.

Razvoj nosi u sebi i opasnost apartmanizacije brdsko-planinskog prostora, te iziskuje održivo prostorno planiranje stambenih i turističkih zona. Osim apartmanizacije, svaka pretjerana izgradnja nosi na sobom određene posljedice na okoliš i živi svijet u zaštićenom području, pa se i ona treba adekvatno regulirati.

Sve opasnosti koje nosi razvoj turizma u zaštićenim planinskim područjima mogu se spriječiti konkretnom zakonodavnom osnovom koja će regulirati prije svega odgovornosti i djelovanje uprave zaštićenih područja, a zatim i investitora i posjetitelja kao vanjskih subjekata.

Ukoliko uprave parkova odgovorno postupaju prema određenom zaštićenom području i same prenose postavljene zakone prema vanjskim subjektima, može se osigurati održivo i pravilno postupanje prema zaštićenim područjima, koja će potom biti na korist cijeloj zajednici.

6.3. Turistička ponuda u zaštićenim planinskim područjima

Kao glavni proizvod turističke ponude planinskih područja, logično se nameće planinarenje. Planinarenje je djelatnost koja može biti faktor stvaranja snažnijeg socijalnog, ekonomskog i ekološkog razvitka društvene zajednice.³³

Planinarenje zahtijeva fizičku infrastrukturu (ceste, planinske puteve, planinske kuće i domove, stanice prve pomoći, opskrbi lanac i dr.), institucionalnu infrastrukturu (pokrivenost cijelog teritorija Planinarskim domovima) i jasan, nedvosmislen i konstruktivan zakonodavan okvir koji dobro uređuje planinarsku djelatnost.

Osim planinarenja, na ovim područjima već se provodi biciklizam, kojemu je popularnost u porastu na globalnoj razini, čime se otvara još jedna mogućnost za rast turizma na ovim prostorima u Hrvatskoj, osobito zbog ljepota i osobitosti naših planina.

³³ Paklenički zbornik vol.1 (1994.) – simpozij povodom 45. Godišnjice NP Paklenica – zbornik radova, Zagreb, str. 34.

Kao što je već spomenuto, aktivnost koja je razvijena tek u jednom zaštićenom području (Medvednica) jest skijanje. Hrvatske planine svojim karakteristikama odgovaraju razvoju skijališnog turizma, no takav poduhvat zahjeva dugogodišnje planiranje i visoke investicije.

Razvoj skijanja u našim planinama, osobito na Velebitu, mogao bi značiti razvoj turizma u zimskom periodu, što bi potpuno preobrazilo Hrvatsku iz isključivo 'ljetne destinacije', u destinaciju cjelogodišnjeg turizma.

Dodatne aktivnosti koje je moguće razviti unutar planinskih područja i učiniti dijelom turističke ponude su: branje plodova, hodanje u krpljama po sniježnim padinama, spelologija, kampiranje, *kite boarding*, paragliding, skokovi padobranom i trening preživljavanja.

Aktivni turizam danas je jedini koji perspektivno jamči stope rasta u toj grani gospodarstva, a zbog raznolikosti kvalitetne ponude i posebnih usluga na tržištu, gotovo sigurno dugoročno postiže dobit za ulagača.

7. ZAKLJUČAK

Zahtjevi modernog turista sve su više usmjereni na potražnju za aktivnim odmorom u prirodi, pa zaštićena područja postaju atraktivan turistički proizvod.

Zaštićena područja su složeni sustavi u kojima se isprepleću interesi brojnih skupina, no ni jedna od skupina ne smije staviti svoje interese ispred interesa očuvanja zaštićenog područja, a zakonodavna tijela trebaju definirati mjere, ograničenja i postupke kojima će se zaštićena područja i živi svijet u njima maksimalno očuvati, paralelno definirajući okvir za razvoj turizma na tom području.

Zaštićena planinska područja u Republici Hrvatskoj predstavljaju nezaobilazan segment turističke punude koju tek moramo definirati i iskoristiti za nacionalno dobro, a najpovoljniji razvoj ostvariti će se upravo integriranim planiranjem svih aktivnosti, koje su u skladu sa zakonom.

Planinska područja u Hrvatskoj imaju potencijal i mogućnost postati značajan segment hrvatskog turizma, osobito zimskog, no još uvijek nedostaje interes ključnih skupina i investitora za takvim poduhvatom.

Iako bi razvoj turizma na ovim prostorima donio brojne rizike za prirodu i živi svijet zaštićenih područja, neosporivo je da postoji interval rasta unutar kojeg je moguće razviti održiv, perspektivan, kvalitetan i atraktivan turizam zaštićenih planinskih područja, uz maksimalno očuvanje bioraznolikosti i drugih vrijednosti lokalne zajednice.

Ključno je pronaći ravnotežu prirode i turizma, pri čemu neće postojati sukob, već simbioza i međusobno podržavanje dvaju sustava.

LITERATURA

1. Acta Turistica Nova (8), No.1 Zagreb, svibanj 2014., 23.
2. Alfier D., (2010.), Zaštita prirode u razvijanju turizma, Zagreb, Nebo, str. 10.
3. Boyd, W.S., Butler, W.R., (1996.) Managing ecotourism: an opportunity spectrum approach, Tourism management, 8, 577.
4. Dudley, N (2008.), Guidelines for Applying Protected Area Management Categories, IUCN, Gland, Switzerland, str 14.
5. Đukić, A. (2001.), Menadžment prirodnih resursa i ekologija u turizmu – Metode i modeli, Dubrovnik, str. 43.-57.
6. Paklenički zbornik vol.1 (1994.), Simpozij povodom 45. Godišnjice NP Paklenica – zbornik radova, str 12.
7. Petrić L., 2008, Kako turizam razvijati na održiv način u zaštićenim obalnim prostorima? Primjer „Park Prirode Biokovo“ str. 4., Acta turistica nova, Vol. 2 No. 1, 2008., Zagreb

Pravilnik/Zakon:

1. Zakon o zaštiti prirode Republike Hrvatske (NN 9/54) na snazi od 15.02.2019.

Web izvori:

1. UNIZD, Metode znanstvenih istraživanja_ http://www.unizd.hr/portals/4/nastavni_mat/1_godina/metodologija/metode_znanstvenih_istrazivanja.pdf 2.8.2019.
2. HAOP, Što je zaštićeno područje, <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/sto-je-zasticeno-podrucje> 8.8.2019.
3. HAOP 2017., Zaštićena područja u Republici Hrvatskoj, <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja-u-rh> 9.8.2019.
4. PP Velebit, O Velebitu, <http://www.pp-velebit.hr/hr/o-velebitu/velebit-rezervat-biosfere> 27.8.2019.
5. NP Paklenica, O parku, <https://np-paklenica.hr/hr/park-hr/o-parku> 27.8.2019.
6. NP Sjeverni Velebit, Park, <http://www.np-sjeverni-velebit.hr/park/> 27.8.2019.
7. Park Žumberak, Krajolik, <http://www.park-zumberak.hr/posebni/krajolik.html> 27.8.2019.

8. NP Risnjak, Opće informacije, <http://np-risnjak.hr/o-parku/opce-informacije/> 27.8.2019.
9. PP Papuk, O parku, <https://pp-papuk.hr/o-nama/o-parku/> 27.8.2019.
10. PP Učka, O parku, <http://www.pp-ucka.hr/o-parku/> 27.8.2019.
11. Wikipedia, PP Biokovo, https://hr.wikipedia.org/wiki/Park_prirode_Biokovo 27.8.2019.
12. UNESCO, Kriteriji za selekciju, <https://whc.unesco.org/en/criteria/> 8.9.2018
13. IUCN, 2002., A global overview of mountain protected areas on the world heritage list (6), str. 10 –11, <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/WH-WP-006.pdf>, 8.9.2019.
14. IUCN, World heritage outlook, 2017., <https://www.worldheritageoutlook.iucn.org/explore-sites/wdpaid/9632> 9.9.2019.
15. . IUCN, World Heritage Outlook, 2017., <https://www.worldheritageoutlook.iucn.org/explore-sites/wdpaid/900633> 9.9.2019.
16. Great Smoky Mountains Association, <https://www.smokiesinformation.org/park-activities> 10.9.2019.
17. NP Paklenica, Plan upravljanja, 2007., Starigrad-Paklenica, https://www.np-paklenica.hr/images/dokumenti/Plan_upravljanja_NPP_hr.pdf 10.9.2019.

PRILOZI

Tablice:

Tablica 1.: Kategorizacija zaštićenih područja prema IUCN, str. 8.

Tablica 2.: Kategorije zaštićenih područja prema kvantitativnim obilježjima, str. 9.

Tablica 3.: Svjetska prirodna baština – planinska područja

Tablica 4. Posjećenost zaštićenih planinskih područja u Hrvatskoj

Slike:

Slika 1. Zaštićena područja RH prema udjelu u ukupnoj površini ZP str. 10.

Slika 2. Zaštićena područja u Hrvatskoj str. 11.

Slika 3. *Great Smoky Mountains* str. 15.

Slika 4. Švicarske Alpe *Jungfrau-Aletsch* str. 16.

Slika 5. Nacionalni park Sjeverni Velebit str. 18.

- Slika 6. Nacionalni park Paklenica str. 19.
- Slika 7. Nacionalni park Risnjak str. 20.
- Slika 8. Park prirode Velebit str. 21.
- Slika 9. Park prirode Papuk str. 22.
- Slika 10. Park prirode Medvednica str. 23.
- Slika 11. Park prirode Žumberak str. 24.
- Slika 12. Park prirode Učka str. 25.
- Slika 13. Park prirode Biokovo str. 26.

SAŽETAK

Zaštićena planinska područja u Republici Hrvatskoj imaju izniman turistički potencijal, no još uvijek su nedovoljno turistički valorizirana. Jedini prihvatljiv pristup razvoju turizma u zaštićenim područjima se temelji na načelu održivosti, no uz neadekvatno definiran zakonski okvir, bilo kakva aktivnost nosi rizik devastacije okoliša ili ugroze određenog segmenta živog svijeta u zaštićenom području.

Svrha ovog rada je istražiti rizike koje turizam generira na primjeru planinskih Nacionalnih parkova i Parkova prirode Republike Hrvatske, te definirati potencijale turističke valorizacije planinskih parkova kao i način na koji se može postići ravnoteža troškova i koristi, odnosno sklad prirode i turizma u zaštićenim planinskim područjima Hrvatske.

Ključne riječi: Zaštićena područja, Planinski parkovi, održivi turizam

SUMMARY

Protected mountain areas of Croatia have an exceptionall tourism potential, but remain insufficiently evaluated. The only approach that is acceptable to tourism development in a protected enviroment is the pinciple of sustainability. But if the legal framework is inadequately defined, any development activity carries the risk of environmental devastation or endangering a particular segment of the wildlife within the protected area.

The purpose of this paper is to explore the risks that tourism generates on the example of mountain national parks and nature parks of the Republic of Croatia, and to define the potentials of tourist valorisation of mountain parks, as well as how a cost / benefit balance can be achieved, as well as nature and tourism repository within protected mountainous regions of Croatia

Key words: Protected areas, Mountain parks, sustainable tourism